

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo „Angelček“.

Štev. II.

V Ljubljani, dné 1. novembra 1906.

Leto XXXVI.

Niso bili to cvetovi ...

Prilete!i so metuljci
Do! z višave,
In objeli so cvetove
Sred dobrave.

Zjutraj, ko dečad je vstala
Z glasnim smehom,
Je veselju duška dala
Prvim snegom.

S sabo pa so smrt priveli
Za cvetove,
Objemaje položili
Jih v grobove.

Nihče plakal ni za cvetjem
Na gomili,
Samo meni iz očesa
Solza sili ...

Niso bili to metuljci
Srebrokrili,
Bile so snežinke mrzle ...

Niso bili to cvetovi
Na livadi, —
Sreča, od mrazóv končana
V duši mladi ...

Ljudmila Modičeva

V pozni jeseni.

Žalostna pesem o smrti
Tiho čez polja gre;
Trate zelene in vrti —
Vse že usiha in mre.

Porumeneli gozdovi
Ves izgubili so kras;
Megle jesenske z oblaki
Zgrinjajo goro in vas.

Daleč tam v južni deželi
Pa se ljudje veselé,
Ptičke jim drobne pojejo,
Cvetke sladkó jim duhté.

Saturnin.

Brez čevljev.

(Konec.)

Tako še nikdar ni pregledal Lojze od vseh strani svoje rojstne hiše, kakor takrat izza ovinka. Povsod je iskalo njegovo oko — očeta. — Samo da bi bili pri hlevu ali pri skednju, potem bi že bilo. A ni jih bilo videti nikjer. Seveda bi bilo najboljše za Lojzeta, če bi jih zdajle ne bilo doma. Morda so odšli kam na njive, ali pa v gozd? Šel je malo naprej in še od druge strani opazoval. Tudi tam ni bilo videti očeta. „Za enkrat bo že“, si misli in zdirja proti domu. Previdno odpre vežna vrata. Ravno pride maček z zavihanim repom iz kuhinje, se oblizne in zamijavka. „Kako srečen je maček!“ si misli Lojze. „Njemu se ni treba bati, ker ni zgubil čevljev.“ — Gre dalje, odpre sobna vrata in zagleda očeta, ki so navijali uro. Smukne h klopi, vzame en materin čevljev in ga vrže pod klop, da se je slišalo, kakor bi bil vrgel svoje lastne čevlje. — Pozneje se je še večkrat spomnil tega hipa in se je vselej čudil, da mu je šinila ta misel v glavo. — Oče so prijeli še za drugo utež in za verižico, ne da bi se bili ozrli.

„Oče, lačen sem!“

„Lačen?“ izpregovoré oče in ga pogledajo. A Lojze ni mogel prenesti tega pogleda; povsil je oči.

„Zakaj si se pa jokal, Lojze? Ste se pa zopet kaj topli domov grede, ali si v šoli kaj skupil?“

„Nič hudega oče. Med potjo mi je padlo nekaj v oči, in sedaj imam solzne.“

„Tačo, tako! No, da le ni kaj drugega. Vzemi si v kuhinji, potem pa spusti svinje na dvor.“ Še enkrat so ga pogledali tako čudno, da je bilo Lojzetu prav tesno pri srcu, potem so pa odšli mrmraje, česar pa Lojze ni razumel.

Lojze se je nekoliko oddehnil, ko so se zaprla vrata za očetom. Prva nevarnost je srečno minula. Gre si v kuhinjo iskat jedi. — A danes mu ni šla kaša, dasi jo je imel navadno silno rad. Parkrat jo je zajel in potem šel izpuščat ščetince.

Tudi večerja mu ni dišala. Prav počasi je zajemal molče, četudi je bil drugače najbolj zgovoren. Mati so ga silili, naj je, pa jim je odvrnil, da ni lačen. „Pa ne, da bi bil kaj bolan, Lojze?“ so pristavili skrbeče mati. „Meni se zdiš nekam bled.“

„Saj me nič ne boli, mati!“

„E, saj se nisi mogel prehladiti, ko si šel obut v šolo“, dostavijo oče. —

Oče so posebno poudarili besedo o b u t in ga pogledali. Lojze sicer očeta ni pogledal, pač pa je dobro čutil njih pogled in je še bolj prebledel. Oče so se pa na tihem zadovoljno nasmehnil.

Drugi dan je bilo zopet toplo vreme. Lojze je ponoči zelo slabo spal. Dolgo je mislil na svoje izgubljene čevlje in bridko je obžaloval

svojo lahkomiselnost. Pozno v noč je zadremal, a čevlji so ga še nadalje mučili v sanjah, da se je premetaval po postelji in stokal, da je bilo čudno. Zjutraj pa je bil proti svoji navadi prvi pokonci. Navadno so ga morali po dvakrat, trikrat klicati, preden je vstal; sedaj ga pa še enkrat ni bilo treba. Kar napravil se je ter vprašal očeta, ki so se ravno napravljali, ali naj svinje spet spusti, ali naj gre k živini? Odšel je, in mati so vprašali očeta, kaj je vendar s fantom, da je tako čuden. Bolan menda tudi ni, drugače bi ostal v postelji? Oče so materi razložili Lojzetovo bolezen in pristavili, da zdaj rabi zdravila in je upati, da ga ta bolezen ne napade nikdar več.

Lojze je ščetince tako dolgo pasel, da so ga morali oče opomniti, naj jih zapre in naj gre v šolo. Molče je to storil in odšel v šolo. Pri stelniku že najde Matevžka, ki je iztikal in brskal po grmih.

„Si jih našel, Matevžek?“

„Nič.“

„Nič?“ je vzdihnil Lojze. „Kaj bo, kaj bo! Že včeraj sem komaj prikival. Oče me tako čudno gledajo, kakor bi vse vedeli. Dolgo ne bom mogel več prenašati njih pogleda in poslušati teh opomb. Tako mi je hudo, da ne vem, kaj bi počel. Že snoči bi bil skoro pokleknil prednje in jim razodel vse.“

Šla sta molče dalje. Kar se oglasi Matevžek: „Lojze, jaz pa že vem, kdo ti je vzel čevlje?“

„Kdo, povej, kdo?“ vzklikne Loje vesel.

„Čakaj! Ti si jih bil spravil v tisti košati grm. To dobro vem. Danes sem ravno ondi brskal po listju ter videl, da je nekdo odrezal ondi prekljo.“

„Kaj bo preklja? Povej rajši, kdo je vzel čevlje!“

„I, tisti, ki je odrezal prekljo“, odgovori ponosno Matevžek.

„Kdo jo je pa odrezal?“

„I, Bog vedi!“

„Potlej pa tudi nič ne veš!“

„Imena seveda ne vem. Gotovo jih je pa vzel tisti, ki je odrezal prekljo.“

„Kdo je pa rabil prekljo?“

Tega vprašanja nista mogla oba rešiti: Preklja se vendar rabi povsod. Lahko jo rabi kdo za krovca, lahko za obroč, za vitre, za trto, za šibo ali še zakaj drugega. Torej s tem ni bilo nič. Žalostna sta šla svojo pot.

Iz šole grede sta zopet prebrskala vse grme in zopet zastonj.

* * *

Cas je mineval. Lojzetu se je zdelo, da mineva počasi, kakor še nikdar ne. Komaj teden dni je minulo, odkar je izgubil svoje čevlje in vendar že tako dolgo trpi v strahu in trepetu, kakor da bi bilo najmanj par mesecev od takrat. Če se je pa domislil, da postaja vsak dan hladnejše, in da lahko zapade danes ali jutri sneg, mu je postalo vroče, in želel si je, da bi vendar počasneje minevali dnevi.

Koliko je Lojze pretrpel v tistih dnevih, tega ne more nihče povedati. Kjer je bil, kar je delal, mislil je vedno le na čevlje. Še celo ponoči ga je skrbelo, da ni mogel spati. In kadar mu je zatisnil zaspanec trudne oči, je zopet iskal v stelniku svojih čevljev. — K mizi si skoraj ni upal priti. Oče so ga gledali tako prodirajoče in čudno nenavaden nasmeh jim je igral na ustnicah. Tega Lojze še ni bil opazil dotlej. Tudi izpraševali so ga često to in ono, in Lojze je odgovarjal zmedeno in s povešenimi očmi. — Čudno! — Skoro pri vsaki jedi se je govorilo tisti čas pri Škodovih o obuvalu. Res je prihajala zima. Toda, saj je tudi druga leta prihajala, in vendar se ni še nobeno leto toliko govorilo o tem predmetu, kakor baš zdaj. Lojze je ob takih prilikah izpreminjal barve in kopicil laž na laž. — Da, te laži! — Prvo lažnivo dejanje je storil takrat, ko je vrgel materin čevelj pod klop, da bi varal očeta. In potem so se množile laži vsak dan in vedno bolj. Sedaj že sam ni mogel vedeti, kolikokrat se je zlagal te dni. Te laži so mu tudi težile srce. Dobro je vedel, kako ostudna je laž, in vendar je lagal naprej. Prva laž je sprožila drugo in tako je šlo naprej. Zdelo se mu je, kakor da je potočil z visokega hriba debel kamen v dolino; izprva se vali sam, potem pa sproži spotom na stotine manjših in večjih kamenov, in vse skupaj drvi v dolino. Tako je bilo tudi z Lojzetovimi lažmi.

Kolikokrat je že hotel odkriti očetu vse, pa le ni mogel. Zdaj se mu je zdelo, da bi bil prvi dan to čisto lahko storil, a potem je bilo vsak dan težje in ob koncu tedna se mu je zdelo skoro nemogoče. Pa vse bi biló še šlo, da je bila pomlad. Ali bliža se zima, in takrat je treba biti obut.

Nekega jutra se Lojze zopet zbudi iz težkega spanja. Čudno se mu je zdelo, da je že tako svetlo, in da še niso vstali ne oče, ne mati. Sklone se v postelji in vidi zunaj že mnogo snega. Hitro zleze zopet pod odejo, in v glavo mu šine misel, da bi se naredil bolnega. Ravno je premišljeval, katera bolezen bi bila najbolj vrjetna zanj, kar se odpro vrata, in se začuje očetov glas: „Sneg imamo, sneg, Lojze! Kako si se ga druga leta veselil! Hitro čevlje na noge, pa greva drevje otresat, da se ne polomi.“

Oče so prišli nekoliko prehitro. Lojze si namreč še ni mogel izmisliti bolezni — in tako ni kazalo drugega kakor vstati. Vedel je, da je zdaj prišel tisti trenutek, ko more očetu povedati vse, vse, pa naj se zgodi karkoli. Jame se oblačiti prav počasi, samo, da si pridobil časa in premisli, kako bi očetu vse povedal. Oče so odšli k živini in vsak čas so se imeli vrniti. Skopical je Lojze oblečen in bos po sobi, ko so zopet vstopili oče.

„No, kaj še nisi obut? Kaj pa še iščeš?“

„Čevljev, oče.“

„Boš vendar vedel, kje so. Ne? Kakšen red pa imaš?“

Očetov glas je bil trd in osoren, kakor še nikoli. Stresel se je Lojze po vsem životu. Zdaj je treba na dan. Še dokaj mirno odgovori: „Oče, čevljev nimam več. Izgubil sem jih.“

„Izgubil? Tako?“

„Da, oče! Oh, lepo vas prosim! Izgubil takole.“ —

Lojze pove vse, in vedno lažje mu je pri srcu. Godilo se mu je tako nekako, kakor v izpovednici. Ko je končal, je zopet začutil mir vesti ter mirno pričakoval zaslužene kazni.

Ali jo je dobil?

Ne vem. Toliko pa vem, da hujše kazni ni mogel dobiti, kakor jo je občutil tiste dni, ko je lagal in varal očeta.

Kompoljski.

Stara suknja.

Nekega zimskega dne je potrkal na vrata moje sobice berač.

Tresel se je revež, zobje so mu šklepetali, da je komaj izgovoril par besedi:

„Dober dan — prosim —“

Oblečen je bil tako lahno in napol. Zunaj pa je tulila burja ter plešala s snežinkami okrog oglov.

Revež se mi je zasmilil.

Stopil sem k omari, odprl vratca in pregledal obleke, katera bi bila, da jo podarim siromaku. Nič kaj pripravnega ni bilo. Na zadnjem klinu je visela stara, še močna suknja. Snel sem jo s klina, pa vendar sem se še obotavljal.

Ej, ne bo sveta konec, če mu jo dam. In podaril sem mu tisto težko suknjo.

Zakaj sem se obožavljal?

Stara suknja je bila — in že dolgo je nisem nosil. Že davno je visela na klinu in se prašila.

Pa vseeno sem jo težko dal, . . .

Čujte, povem vam povest o tej stari suknji. — — Dijak sem bil, v spodnjih razredih še. — Nekoč po zimi je bilo. Ravno dosti snega smo imeli tisto leto.

Zimskega dne je prišla k meni mati. Nujne opravke je imela. Prišla je v mesto, ter obiskala mene.

Mrzel dan je bil . . . Pod nogami je škripalo . . .

Ob enajstih smo šli iz šole. Drugi so si oblačili tople, težke suknje, jaz sem pa zdihoval in se tresel mraza.

Pa ni bilo drugače. Vedel sem, da doma ne zmorejo. — — Vedel sem dobro, kako obračajo belič, preden ga izdado za potrebno stvar. Zame gre največ . . . Vedel sem za vse to. Zato sem skrival in nisem pravil doma o svojih potrebah.

Tistega dne pa je bilo drugače.

Pred šolo me je čakala mati. Vesel sem je bil, ker dolgo je že ni bilo. Pa tudi danes ni imela mnogo časa. Spremiti sem jo moral nekoliko.

Pa zeblo me je. Knjige sem stisnil močno k sebi, roke vteknil v žep, čez ušesa potegnil klobuk, da bi se nekoliko ubranil burji, ki nam je jezno brila v obraze. — —

Mati me je videla, kako trepečem.

„Zebe te — kajne —“

„I, bo že — —“ sem zatrdil, da se izognem.

„Te — te . . .“

Spoznal sem na njenem obrazu, da ji je hudo — a pomagati mi ni mogla. Tudi meni je bilo takrat tesno pri srcu — —.

„Veš kaj, Francelj? Pri Grumnovih so mi povedali, da je dobil njih študent pri nekem gospodu nekoliko ponošeno, a popolnoma trdno obleko. Pojdi prosit. Sama bi šla s teboj — pa ne morem. Do večera moram biti doma.“

Povedala mi je mati še gospodov naslov. V roko mi je stisnila srebrno dvajsetico, več ni premogla. Saj si je to tudi odtrgala . . . Bogve, če imajo še za sol doma. — —

Zunaj mesta sva se poslovila . . . Mati si je krepkeje zavila pled in se po samotni cesti borila z burjo proti domu . . .

Jaz sem odhitel nazaj v mesto. V mislih mi je bil gospodov naslov. Glasno sem ponavljaj materine besede, kako naj prosim gospoda. Popolnoma do pičice sem jih znal na pamet.

Kmalu popoldne sem šel k gospodu. Pri vežnih vratih sem moral pozvoniti. Odpirat mi je prišla stara žena, gospodova strežkinja.

V prvem nadstropju je bilo gospodovo stanovanje. Komaj sem bil vstopil v gorko sobo, sem bil že pozabil pol materinih besedi.

Napol slišno sem zgovoril proseče nekaj besedi, v roki pa v zadregi vrtil klobuk.

„Kaj bi rad? —“

Tedaj sem dobil moči — in v um so mi spet prišle materine besede in ponovil sem jih . . .

Gospod je šel takrat k omari — in s klina je snel težko suknjo. Skoraj nova je bila. In podaril mi jo je.

„Le glej, da boš priden, da boš tudi ti nekoč gospod. —“

„Bom. — Z Bogom!“

In odšel sem s težko, gorko suknjo.

Nikdo v šoli ni imel težje in gorkejšje, kakor je bila moja. Skrbno sem varoval to svojo suknjo. Čez nekaj let je pa le nisem mogel več nositi — urasel sem ji. Takrat sem jo spravil v spomin. Pozneje enkrat sem jo obesil v omaro na zadnji klin in tam je pričakala berača. Odnese jo je — stafo, toplo suknjo. Meni se je pa zdelo, kakor bi bil ž njo odnesel tudi precejšen del mojega mladega, brezskrbnega življenja, ki sem ga preživel pod tisto težko, toplo suknjo . . .

Planinov.

Strašilo.

Sadovščak in Borovščak sta bila soseda in sta še. In prijatelja sta tudi še. Sadovščak je priden poljedelec in skrben sadjerejec. Borovščak pa tudi. Vrhutega pa si — če nima družega posla — obesi puško preko ramen in jo mahne s psom Potepinom v hosto ali na polje za zajci. Sovraži te ostrozobe brzopetnike radi škode, ki jo delajo na njivi in na vrtu-sadovnjaku. Marsikateremu je že posvetil, da se je postavil na glavo. Seveda Borovščak tudi ne vrže puške v grm, če naleti slučajno na lisico ali na jazbeca ali na srnjaka. Že nekatero tako kožo je prodal Tržičanovemu očetu v mestu.

No, dober varih drevja in zelenjave je bil Borovščak.

Ono nedeljo popoldne je bilo, ko sta polagoma pobirala Sadovščak in Borovščak stopinje proti cerkvi. Šla sta k nauku.

— „Glej, dobro, da sem se spomnil, ti Borovščak! Pomeri no enkrat tisto svojo cev dol v naš zelnik. Spak zajčji misli, da je njegov. Vsak dan se loti druge glave in kar legar si je napravil v njem.“

„Legar, — eja?“

„Ga je ja, saj sem ga videl! Uhaču se še ne ljubi hoditi spat v hosto, da se zjutraj prej najé. Napravili smo strašilo; namazali količ s sajami in s smodnikovim prahom in ne vem še s čim, pa vse nič ne pomaga.“

„Ej, mu bom pa jaz pomagal. Moj smodnik mu bo pa pomagal; boš videl, če mu ne bo.“

Takoj po nauku so oprtati Borovščakov stric svojo puško. Ko so si prižigali pipo, se jim je že spenjal po hlačah pes Potepin. Ko stopijo iz veže, pridruži se jima še sosedov Stražar, in v skoku sta jo šla bevskača po Sadovščakovem polju. Tam pa se je začel še-le pravi hrušč in trušč, vik in vek. Kar v roko so vzeli stric puško meneč, zdaj zdaj puhne dolgo-ušnik iz zelja.

Pa ga ni bilo. Ampak nekaj družega je puhnilo iz zelnika tja gor na Sadovščakovo strašilo.

Kar plesala sta psa okrog strašila in se vzpenjala proti vrhu.

„Kaj spaka imata?“ si mislijo stric in jo mahnejo preko zelja.

„Lej, maček je!“

Kako se je sukal vrhu strašila, da se je kar kadilo iz starih cap in iz prhle zaprašene slame.

„Phè, phè, phè, phè“, puhalo je venomer na vse štiri strani.

Ko dospejo stric do pasjega plesičša, se obrneta Potepin in Stražar do njih, češ: kaj nam je storiti?

Maček pa, dasiravno mu ni mogel nihče do živega, si je vendar mislil: kdo bo tu puhal cel dan — pa je porabil tisti ugodni trenotek, zdrknil na nasprotni strani v zelje in jo pocedil proti domu. Psa v hipu opazita beguna, pa hajd za njim. Neusmiljeno je lomastilo, ko sta jo cvrla po zelnatih glavah. Ker jo je pomikal maček bolj pri tleh, ga sovražnika nista opazila. Sledila sta le vsak svojemu nosu — in nista se motila. Na travniku poleg

zelnika so se zopet sešli. Toda kaj? Maček je maček! Pes laja, maček ga pa le gleda. Pes ga hoče povohati, maček pihne in — šap, psu se pocedi kri iz radovednega smrčka.

Ej, maček ni zajec — strahopetnik! Ne obrne se, dokler ni varen hrbet. Spredaj je njegova moč.

O, to je bilo še lajanja in cviljenja na eni, in puhanja na nasprotni strani — tisto popoldne okrog Sadovščakovega zelnika.

Stric pa so si med tem ogledali Sadovščakovo strašilo. Glejte, prav pod njim si je napravil zajec svoje ležišče! — Kaj je pa to? — Mlada miška je pravkar padla iz strašilovega rokava. In še ena — in zopet ena.

— „Gnezdo imajo notri“, zarobantijo stric. Te je strah pred mačko spravil iz njega. Sunejo s škornjem v strašilovo stalo in celo gnezdo se izvali izpod cunj.

— „No, no, lepo strašilo je postavil Sadovščak!“

— Ali bo že mir ali ne?“ zamrmrajo Borovščak, ko le že ne preneha pasji vrišč. „Ga imata že zopet!“ — —

Počasi odkorakajo in pridejo na kraj krvavega boja.

„To sta neumna. Zdaj sta pa sita, ko sta jih dobila po gobcih!“ Primejo vsacega pseta za ušesa; maček jo pa ureže v hosto. Nekoliko sta še lajevta vohala po travi naokoli, ko so ju stric izpustili; a zasledovati se jima ni več ljubilo hudega nasprotnika.

Vsi trije so se obrnili proti Sadovščakovim.

„No, ali si kaj?“ jih vprašajo Sadovščakov boter, ko stopijo stric v hišo. Precej so opazili, da ne visi lovcu nič kosmatega čez ramo. Pa se nasimehnejo in reko: „Ti boš kaj!“

„Bi že bilo, toda tvoje strašilo je prehudo“, odgovore stric mirno in postavijo puško v kot.

„Pst, otroci! Puško pa le pri miru, tudi prazna počí, ako ne spredaj pa zadaj s kopitom“, posvare domači oče radovedne domače glavače.

„Glej, vaše strašilo je tako strašno, da si je maček iskal na njem zavetja, ko sta ga zasledila psa in ga preganjala. Tudi psa sta se bala bolj mačka kot vašega „moža“. V njegovem rokavu so si napravile miši gnezdo. Bilo je pač še nekaj zrnja v slabo omlačeni slami, in sam dolgouhi strahopetnik je bil tako premeten, da si je pod „možem“ napravil svoje ležišče, menda zato, da mu je delal streho ob slabem vremenu in ga varoval pred sovražnikom. Kdo namreč naj išče zajca pod strašitom!“ — — Tako, vidiš moj ljubi sosed, danes res nisem dobil zajca, dobil sem pa tole pametno misel, da tako-le strašilo, ki samo binglja in še morda nekoliko ropoče, ni za nikako rabo, ampak tako je pravo, ki ne straši in ropoče kdovekaj, ampak kar — udari. Tisto je pravo v hiši in zunaj hiše.“

Otroci so ob teh besedah pomenljivo gledali na očeta in na botra. Strašilo — — ki udari? Ehej, ali niso bili tuinsem že tudi oče takih misli? Gori pod tramom je tisto strašilo, pa noben maček ne skoči gor, in nobene miši ga ne razglodajo. Trpežno in ugledno strašilo — boljše kot ono v zelniku!

Ferd. Gregorec.

Proti domu!

Črtica. Spisal Ivo Česnik.

I.

Zjutraj so ji pokopali mater. V globoko zemljo so spustili krsto in nasuli nanjo težke, vlažne prsti. Zvonovi niso peli kot pri pogrebu bogatina, saj je zamrlo življenje, ki ni imelo pomena in važnosti za svet. Morda so bili pri pogrebu trije, štirje očetovi znanci, ki so počasi in umerjenih korakov stopali za krsto. Tudi molili so za dušo pokojnice. In to je bilo vse.

Marici so se ulile goste solze po bledem licu ob spominu na ljubo mater. Živelci sta druga za drugo; tolažili sta se, jokali in mislili na prejšnjih časov vesele dni, ki so minili kot sanje.

Deževne kaplje so tolkle ob okno, ki je bilo zamazano in staro. Svetilke so gorele po ulicah in pršile medlo svetlobo skozi okno.

Marici je bilo težko, ker je bila še tako majhna. Strah jo je bilo noči, ki skriva toliko tajnih sil. Pogleda po podzemski sobici, kjer je bilo vse razmetano, kjer je gospodarila že toliko časa beda.

Spomnila se je Marica očeta. Zamislila se je v njegov žalostni, zelenkasti obraz, v njegove sive, kuštrave lase, v dolgo, z belimi nitmi prepleteno brado, in bilo ji je tužno. Šel je opoldne, pustil jo je samo; kdo ve, kdaj pride. Domov prikolovrati vinjen in se vleže kar oblečen na cunje v kot.

Ljudje so hodili po ulici in se glasno pogovarjali. Veselo so se smejali in so bili dobre volje. Morda je stopal med njimi tudi truden, izmučen zemljan in je nosil v prsih ranjeno srce in v glavi otožne misli. Dež je pršil izpod oblačnega neba, drevje je po vrtovih izgubljalo svojo odejo, rjavo listje je ležalo po tleh in pokrivalo usehle cvetke, pogaženo travo ali vlažno prst. Neprijetne misli so lazile s pristriženimi krili prav po zemlji. Pusto je bilo in neprijazno. Bila je pozna jesen. Po cele dneve so se vlačile nad mestom goste megle, včasih so se sklonile prav na zemljo in silile pri odprtih vratih v hiše.

Marica je sedela na nizki klopici in je zrla proti oknu. Po sobi si skoro ni upala pogledati; bilo jo je strah. Da bi vsaj imela petroleja, da bi nalila svetilko! Luč bi vsaj imela; ne bilo bi ji tako tesno.

Mislila je na vse mogoče, da bi pregnala misli na strah. Neizmerno hrepenenje ji je zažarelo v srcu; zaželela si je nazaj, kjer je sreča in radost, v rojstno vas. Spomnila se je zelenih trat in senčnatih logov, skakljajočega potoka in domače koč. Zahrepenela je z mogočno silo po sreči, ki jo je uživala še pred letom dni. Prodal je oče hišo in travnike, ker je bil zadolžen, in šli so v mesto, Sanjala je nekdanj o zlatih palačah, polnih velikih kipov, okrašenih z zelenjem divje trte, razsvetljenih po noči s tisoči leskečih luči, sanjala je o vitkih stolpih, o kraljevih dvorih. V palači bo stanovala, piškote bo jedla, medeno potico in masten kruh. — In zapustila je trate, kjer skače pomladi vesela deca, trga cvetice in poje pesmi, nedolžne in

zadovoljive. Zapustila je loge, kjer se oglašča kukavica med cvetjem in zelenjem. Pohitela bi tja in si ogledala v šumljajočem potočku nedolžni, blede obrazek, poslušala bi šumenje orehov ob bregu, zrla bi v valčke, ki se igrajo ob kamenčkih in zaganjajo ob prst in travo ter jo pulijo in v veselem teku oddirjajo z njo daleč, daleč. Neprestan je njih tek, kakor je večno naše hrepenenje, dokler nas ne pokrije zelena ruša. V gaj bi šla in bi natrgala cvetk, spletla bi venček in bi ga položila kraj poti v kapelico, kjer stoji Marijina soha z Jezusčkom. Gozd bi pel svojo staro veselo pesem, v vrhovih bi šumelo, zgibale bi se veje, radost bi šla skozi gaj.

Tako bi bilo. V mestu je pa doživela prevaro. Ni stanovala v palači s svetlimi okni, mogočnim pročeljem, znotraj napolnjeni s kipi. Ni gledala lepote, ki si jo je umišljala. Stanovala je v podzemski čumnati.

Še se je izhajalo, dokler je živela mati, dokler je bila zdrava, čeprav je oče pil. A kaj zdaj?

Grenkost ji je legla na dušo. Solz ni bilo več iz oči, jokala je že ves dan; le globoka žalost in otrplost se ji je pojavila na obrazu. Legla je na vse ude, in lotila se je je utrujenost. Zaspala bi na večno in spet tam našla srečo, kakršne ni tu.

Spomnila se je tedaj, da že od davi ni ničesar použila. Glad jo je mučil. Vedela je, da ni drobtinice kruha pri hiši. Iskala je že popoldne, da si utolaži glad. Toda ves trud je bil zaman.

„Kako sem lačna!“ je vzdihnila in se stisnila v gube.

Bili so nekdanj drugi časi. Vsega je bilo dovolj. Še na izprehode so hodili, ko je bila mamica še zdrava. In vino so pili, jedli sir in uživali kavo. — —

Proti večeru je bilo. Rumeni solnčni žarki so padali pošev čez polja in travnike, obsevali so v menjajočih barvah zelene gozde in cvetoče livade. Soglasje je vladalo v naravi: v valoviti črti so se vrstili hribčki in dolinice, kolikor daleč je neslo oko. V sredi je bila pa velika dolina; po nji je tekla zelena reka v redkih ovinkih; na njenih bregovih se je pa raztezalo mesto z zelenim gričkom, na katerem je stal grad.

Tako so šli med zelenim poljem po beli cesti, ki se je vila v vijugasti črti proti mestu. Radost jim je sijala iz oči. In vse je bilo veselo, kar je živelo. Lepo oblečeni gospodje s slamniki ali črnimi, trdimi pokrivali, smehljajoče dame v pisanih krilih; razposajene gospodične v belih oblačilih, velikih slamnikih; nagajiva deca, skakljajoča po travnikih za metulji — vse je bilo dobre volje, ker je sevalo jasno nebo na božji svet. Tudi postarani penzionisti z zlatimi naočniki so počasi stopali med ljudstvom in se pogovarjali kdove kaj — morda o starih časih, morda o šahu, morda o vinu.

Samo zadovoljstvo, veselje in nebeško čista lepota narave! Pozdravlja te ob poti travnik, posejan s kimajočimi zlatičami, rdečimi, bujno cvetočimi deteljami, belimi, nedolžnimi marjeticami, vmes pa ob lahnem vetru valovita visoka trava. Samo en pogled tja do gozda: bela, rdeča, rumena, zelena barva prevladuje v lepem soglasju in daje užitek. In soglasje v vsi naravi.

Ptički drobé popevke po drevju kraj pota. Ščinkovec se nemirno ziblje na jablani in čivka; kosi se oglašajo v korih po gajih.

Sramežljivo in nekako boječe so prislonjene bele hiše po bregovih med drevje. Krasni vrtovi jih obdajajo. Za njimi se širi gozd.

Oglasi se lajna poleg ceste. Žalostna, otožna popevka gre med ljudi. Za trenotek jih morda vznemiri, pa so zopet veseli. Berač brez noge sedi poleg nje, klobuk drži v rokah in nekaj brblja. In ljudje hodijo mimo in mečejo vanj krajcarje.

Začuje se tedaj pesem onkraj dolinice v gozdu. Hrepeneče kipi pod jasno nebo: „Kje dom je moj?“ In ljudje se zganejo in poslušajo. Tuja jim je pesem in je ne umevajo. Le tuintam se zgane srce v hrepenenju.

* * *

Marica se spomni ob tej uri one otožne, hrepenenjapolne pesmi in zaželi tja daleč do rodnega doma. Že stoji hiša ob potoku in vrt za njo in jo pozdravljata. Zdaj je že odcvetel in rože so uvele, listje pada z drevja po vlažni prsti; megla se vlači po tleh in mrači duha. A neprijetnih misli ni tam, ker v rojstni hiši ne more biti neprijetnih misli. Angeleček varih hodi semintja po hiši in jih odganja.

Zahrepenela je Marica z vročim srcem po domačih livadah.

„Pojdem!“

Vstala je in šla proti durim. Bile so zaprte. Razjokala se je. Spomnila se je, da je lačna in trudna. Strah jo je bilo. Zdelo se ji je, da je švignila senca po steni, po nizki steni, ki se je po nji cedila vlaga na tla.

Stopila je k ležišču, se slekla, prekrižala in pomolila. Med jokom in molitvijo se ji je zdelo, da sliši iz dalje glasove, tako znane, domače, prijetne. Usta so ji šepetala v polsnu: „Kje dom je moj?“

In prišel je angel miru in lahen sen ji je zatisnil oči. In sanjalo se ji je o domovini. Zahrepenela je po nji še z gorkejšo ljubeznijo.

II.

Zamigljalo je iz daljine. Marica je odprla oči in vzdihnila. Vabilo jo je nekaj, naj gre daleč od tod, srce ji je zahrepenelo, vstala je in se oblekla.

Jelo se je daniiti. Še nerazločna svetloba se je borila s temo, da je videla predmete po sobi le napol. Tam v kotu je nekaj smrščalo med cunjami. Bil je njen oče. Težko je dihal, ustnice je imel nabuhle, čelo in lica nagančana in zelenkasta, da te je dirnila neprijetno tista skoraj smrtna bledota. Oči so bile zašifnjene, udrte in kroginkrog obdane od rdečih kolobarčkov. Brada vsa mršava in anemarjena

Marici je bilo neprijetno. Obrnila se je vstran, ko ji je dihnil na lica tisti strupeni duh po žganju.

„Pojdem, pojdem! Tu je mrtvašnica.“ Začutila je lakoto. Noge so ji bile tako trudne, da se je komaj držala pokonci. Preiskala je vso sobo. Nikjer ni našla drobtine kruha. V napol trhleni omari je stala steklenica žganja. Včeraj jo je prinesel oče in jo silil, naj pije. Branila se je in živo so ji bile v spominu materine besede:

„Ne jemlji žganja od očeta!“ A danes je tako lačna. Morda ji žganje prežene lakoto. Že je nagibala steklenico, kar se ji je zazdelo, da sliši milo prošnjo rajne matere. Premagala se je. In zopet ji je bilo neizmerno hudo.

V leseni lodrici je bilo malo vode. Izpila jo je v hlastnih požirkih. Čutila se je krepkejšo.

„Pojdem, drugače umrjem. Prosila bom po poti.“

Pristopila je k očetu in pokleknila k njegovemu zglavju. Pogladi ga je po čelu in obrisala okrog ust, iz katerih so mu silile sline.

„Oče, jaz pojdem.“

Tihe, skoro boječe so bile te besede. Zamrmral je nekaj in se prevrnil na drugo stran.

Marica je vstala in odšla. Hodila je dolgo po ulicah. Prišla je v kraje, kjer še ni bila nikoli. Tesno ji je bilo, a mislila si je: „Naprej pojdem; dobre ljudi dobim, ki mi pokažejo pot.“ Tuje glasove je čula okrog sebe, a ničesar ni razumela.

Prišla je iz mesta. Srečavala je vedno manj ljudi. Tuintam je videla gospo, ki je vodila po dva psa na izprehod. Klicala ju je in ljubkovala. Otožne misli so se porajale Marici ob takem prizoru. Bolje se godi psu kot siromaku, ki zanj nihče ne skrbi. Začutila je, kako krivičen je svet. Psi jesta pri gosposki mizi s krožnikov, ona pa nima grižljaja. Morda pride berač in naprosi gospo, naj mu dá krajcar, pa se zjezi gospa nad nadležnežem, preden mu kaj podari. In psi oblajajo berača, in gospej se zdi, da imajo prav; saj berač je le berač: od njega nima nikake koristi, psi ji pa delajo čast, krase ji sobo in zabavajo jo ob sitnih urah.

Pristopila je Marica k gospej in jo naprosila daru. Psi sta jo oblajala.

„Ne razumem! Kakšen jezik govoriš?“ jo vpraša gospa v tujem jeziku.

Marica gre dalje in toči solze. Pride do reke in stopa ob njenem bregu počasi naprej.

Nebo je bilo oblačno. Sive mreine so se vlačile po njem in dajale naravi neprijetno lice. Po gozdovih je vel neprijeten veter. Otožna pesem je šla preko vrhov, stresale so se veje, in listje se je sipalo raz nje. V daljavi je lajal pes, tam na polju pa je nekdo netil ogenj: visok, vrtinčast steber sivega dima se je dvigal proti nebu.

Tako je hodila Marica in je dospela do vasi. Poprosila je živeža, a tudi tu je ni nihče razumel. Šla je dalje in mislila na svoj dom: na vrt z ograjo, na šumljajoči potok, na šusteče vrhove smrek v gozdu, na tiho, skromno domačo vas, na belo cerkvico in na pokopališče kraj nje. Tudi košata lipa stoji tam in stresa svojo bogato, toplo odejo raz se. In otožna postaja kot bi plakala po lepoti in veselju in sreči. Saj je sreča tako redka, večinoma izteza svojo trdo roko po trudnih zemljanih kruta nesreča. A kadar se prismehlja skozi temne oblake prijazno solnce z vedrim čelom, pograbimo po njegovih žarkih in se grejemo na njih. A solnce se skoro skrrije na oblačnem nebu, in potem je še večja tema, neprijetnejša praznota v duši.

Za enim ciljem je hrepenela Marica. In ta se ji je zdel zdaj tako daleč. Burno hrepenenje je šlo z njo, gnalo jo je proti domu.

Zunaj vasi je srečala berača.

Ta me bo razumel. Oba sva siromaka, si je mislila.

„Ali grem prav proti domu?“ ga vpraša. Začudil se je berač domači besedi.

„Odkje si doma?“

Zdaj se spomni Marica, da ne ve imena rodni vasi. Sedem let je bila stara, in leto dni je bilo, odkar je zapustila dom, pa je pozabila ime. Zajokala je tedaj. Berač jo je izpraševal to in ono, in ona mu je vse zaupala. In dal ji je kruha, da se je najedla.

„Kam pa pojdeš?“

„Domov, očka.“

„Saj ne veš, kje je tvoj dom.“

„Dobim ga, moram ga dobiti. Tako me vleče tja.“

„Izgubiš se, pojdi z mano v mesto! Tam poiščeva očeta, da boš zopet pri njem.“

„Umrem ondi, očka.“

„Ne umreš. Oče pojde s teboj na dom. Prosiš ga, pa pojde.“

„Ali mislite, da res, očka?“

„Seveda, jaz ga pregovorim, vsi trije pojdemo.“

Gledala ga je in mu skoro ni mogla verjeti. Pa bi bilo lepo, če bi šel tudi oče ž njo — domov.

Ubogala je berača. Napotila sta se nazaj. Polagoma je jelo pršeti iz koprenastih oblakov.

III.

Oče jo je iskal celo dopoldne po mestu. Ko je le ni našel, je šel v žganjarno in se napil za zadnje krajcarje, ki jih je imel v žepu. Zaslužil je pred tremi dnevi; zdaj je pošlo vse. Treba bo zopet opravljati službo postrežčka, če ne, umrje lakote in žeje.

Zvečer jo je dobil doma z beračem.

„Kod si se klatila?“ je zagrmel nanjo v pijanosti.

„Oče, pojdiva domov! Tu umrjemo, jaz in vi umrjete.“

Zaklicalo jo je zopet od daleč in videla je v duhu domače trate in loge. Zaželela si je skoro pomladi, da bi se glasila iz polnih grl lahka, vesela pesem:

„Gozdič je že zelen,
Travnik je razcveten“ — —

Raztogotil se je oče, ko se je spomnil doma.

„Kaj boš doma? Nič ne greva domov. Tu ostaneš. — Da se mi ne ganeš izpod strehe!“

Udaril jo je po hrbtu z močno pestjo, da je omahnila v kot. To se je zgodilo tako hitro, da ni utegnil berač braniti.

„Živina, kaj pa delate?“

„Kaj pa ti tukaj?“ zakriči žganjar.

„Otroka sem ti pripeljal nazaj. Revica bi bila umrla med potjo, ker ni vedela, ne kod ne kam. Domov jo spravi, da ti žalosti ne umrje v tujini.“

Zavpil je oče tedaj in hotel tujca udariti po glavi. A berač se mu je zagnal med noge in ga prekucnil. Hotel se je pobrati; a bil je toliko pijan, da mu ni bilo mogoče.

Berač je pristopil k Marici in jo začel drgniti po obrazu. Zavedela se je, a bila je tako slabotna, da jo je moral spraviti na postelj.

„Ali pojdemo domov, očka?“ ga je vprašala. Tresla se je po vsem životu. Vročina jo je jela kuhati, in blesti je začela. Lakota, trud, strah, udarci, vse je vplivalo na njeno slabotno zdravje. Govorila je o domu in hrepenela po njem z gorečo dušo. Berač je čul vso noč pri nji in ji polagal mrzle obkladke na čelo.

Štiri dni je tako ležala — med življenjem in smrtjo. Nato je sledil lahen oddihljaj pred smrtjo. Potem je zaspala za večno. Še poslednji trenotek ji je bila pred očmi domača koča. Z nasmehom na ustnih je umrla, kot bi bila čula z domačih trat veselo pesem. — — —

* * *

Oče se je kesal svojega čina in je tudi kmalu za njo zapustil svet. Berač je pa šel dalje po svetu, kakor mu je bilo usojeno.

Tako umirajo tisoči zapuščenih, sami, daleč od domovine, ki plaka za sinovi. Zapuščajo jo in gredo za srečo, ki se jim nastavlja. Hrepenече srce je pa srečno samo v domovini, ki je mati dobrotljiva, lepa, rodovitna.

Koristna zabava.

(VI. Akustika.)

V akustiki je posebno zanimiv nauk, kako se po tresenju vzbujeni glas dalje širi in dohaja do našega ušasa. Navadni prevod glasú je zrak, a prevaja ga tudi voda in trdna telesa, in sicer še krepkeje in hitreje (voda štirikrat, trdna telesa pa še dvajsetkrat hitreje). To nam kaže več mikavnih poizkusov.

Najnavadnejši poizkus je z žepno uro. Ako položimo uro na konec klopi ali dolge mize in poslušamo ob drugem koncu, slišimo dokaj glasno tiktakanje, ki ga skozi zrak ne slišimo več.

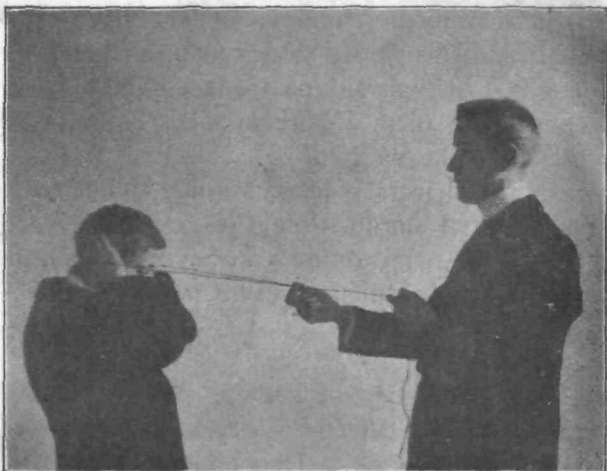
Kratkočasen je tudi telefon iz niti. Široka, pa nedolga cevka se na enem koncu zakrije s tenko ploščico, in v njo na sredi pripne dolga nit, ki se na drugem koncu istotako pritrdi na enako pripravo kakor je razvidno na sliki v prerezu (št. 11). Ako kdo pri odprtini A prav tiho govori ali le šepče, ga dobro sliši, kdor nastavi uho na odprtino pri B, če sta tudi oddaljena do 100 m.

Št. 11.

Ako hočeš slišati kar v sobi veličastno zvonjenje, napravi takole: Kos jekla, n. pr. glasbene vilice ali kako drugo brenčečo reč, obesl na sredo kake $\frac{1}{2}$ m dolge niti, pritisni vsak konec niti v uho ter tišči s prstoma v ušesih in tolci z visečim jeklom ob mizo ali stol, — boš slišal kako mogočno bo donelo! Seveda čim večji je kos, ki ga rabiš, tem mogočnejši don.

Posebno imeniten je pa tale poizkus. Vprašaj: Kdo hoče slišati grom? Onemu, ki se ponudi, reci, da naj zatisne ušesa z obema rokama. (Slika 12.) Nato mu deni precej dolgo trdno nit okrog glave, tako, da gre preko ušes čez obe roki. Zdaj drži z eno roko oba konca niti, precej napeto, z drugo pa udari ali potegni po niti — kakor po struni. Ako storiš to z nohtom, zabobni kakor tresk ali grom; če pa udariš s koncem prsta, se pa čuje bobnenje, kakor bi grmelo v daljavi. Še močnejše bobnenje se sliši, ako se s prsti krepko semtertja drgne ob nit.

Štev. 12.

Kaj lepo se sliši, ako se pritisne kaj donečega na nit tam, kjer se strinjata oba konca, n. pr. glasbene vilice.

Spominčice.

XIV.

V delu išče le veselje,
V molitvi mir srca;
Pota tvoja Bog naj vodi —
Raj že tu se ti smehlja . . .

Aleksij Andrejev.

Preizkušnja iz raznih predmetov.

XV. Iz telovadbe: Kdaj najboljši telovadec ne more skočiti niti čez slamnato bilko, ležečo na tleh?

XVI. Iz abecednika. Katero črko si zapomnijo abecedarji z najmanjšim in katero z največjim trudom?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Rešitev šaljivih vprašanj v št. 10.

XIV. a) Kadar pomoli glavo skozi okno ali skozi vrata.

Prav so rešili: Vizjak Štefka, učenka v Ljubečni; Štelcar Josip, sluga kn.-škof. pisarne v Mariboru; Lečnik Mar., učenka III. razreda v Svetinjah pri Ormožu; Strašek Ivanka, Kene Zinka, Peterlin Mici, Javoršek Dora, Verbic Alojzija, Konjar Paula, Novak Leopoldina, Podboj Ter., Hirschman Anica, Pristavec Ivanka, Penko Justina, Mandelj Anica, Kuchler Dragica, Pečkaj Mici, Pečirer Anica, Rotar Julka, Šuštar Antonija, Ažman Anica, Mejak Roza, Pivk Mici, Kokot Milka, Cerar Ela, Kalinšek Pepca, Kobal Mici, Ferenčak Angela, Drnovšek Fani, Cepuder Lojzka, učenke VIII. razr. v Lichtenthurn. zavodu v Ljubljani; Justin Marica, učenka na c. kr. vladnici v Ljubljani

b) Usta.

Prav so uganili: Štelcar Josip, sluga kn.-škof. pisarne v Mariboru; Kosi Tomaž, učenec III. razr. v Svetinjah pri Ormožu; Justin Marica, učenka na c. kr. vladnici v Ljubljani.*

*) Po pomoti je zadnjič izostal Bende Roman, drugošolec v Mariboru, ki je prav rešil XIII. a) in b).

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 78, v Ljubljani.